

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XVIII

MERSİN
2010

KAAM YAYINLARI
OLBA
XVIII

© 2010 Mersin/Türkiye
ISSN 1301 7667

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO,
ve
TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere,
yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.
It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.
Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu takdirde basılacaktır.
Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

OLBA'nın yeni sayılarında yayınlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342-MERSİN
TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses
Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734
Fax: 00.90.324.361 00 46
web mail: www.kaam.mersin.edu.tr
www.olba.mersin.edu.tr
e-mail: kaam@mersin.edu.tr

Dağıtım / Distribution
Zero Prod. Ltd.
Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09
info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XVIII

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XVIII

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Coşkun ÖZGÜNEL
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Hayat ERKANAL
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Yıldız ÖTÜKEN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN
2010

İçindekiler/Contents

Ayşegül Aykurt <i>Late Bronze Age Pottery from Çeşme Bağlararası</i> (<i>Çeşme Bağlararası Geç Tunç Çağı Seramiği</i>)	1
Engin Akdeniz <i>Kulaksızlar Atölyesinde Kilya Tipi Figürin Üretimi</i> (<i>Kilia Figurine Production in Kulaksızlar Workshop</i>)	65
Gül Işın <i>Patara Tepecik Akropolü "Bey Evi" Kazıları (2003-2007):</i> <i>Geç Arkaik-Erken Klasik Dönem Terracottaları</i> (<i>Excavations of "The Ruler's House" on the Tepecik Acropolis at Patara</i> (<i>2003-2007): The Terracottas of the Late Archaic-Early Classical Period</i>)	85
Fikret Özbay <i>Klazomenai'daki MÖ 4. Yüzyıl Yerleşiminde Açığa Çıkarılan Prostash</i> <i>Evlerin Kökeni ve Gelişimi</i> (<i>Ursprung und Entwicklung der Prostashaeuser des 4. Jhs. v. Chr.</i> <i>in Klazomenai</i>)	107
Gonca Cankardeş-Şenol <i>Nikandros Group: Matrix Studies on the Amphora Stamps of the Group</i> (<i>Nikandros Grubu: Gruba Ait Amphora Mühürlerinin Kalıp Çalışmaları</i>)	125
Ahmet Kaan Şenol <i>Hellenistik Dönem'de Mısır'da Amphora Üretimi</i> (<i>Amphora Production in Egypt in the Hellenistic Period</i>)	141
Mustafa Şahin – Mehmet Taşlıalan <i>Smyrna Agorası Heykeltraşlık Buluntuları</i> (<i>Sculptural Finds From the Agora of Smyrna</i>)	175
Ercan Aşkın <i>Olba Bölgesi'ndeki Harman Yerleri</i> (<i>Threshing Floors in the Olba Region</i>)	241
N. Eda Akyürek Şahin <i>Zwei Neue Inschriften für Hosios Kai Dikaios</i> (<i>Hosios kai Dikaios için iki Yeni Yazıt</i>)	267

Nuray Gökalp – Ebru N. Akdoğu Arca <i>Antalya'dan Yeni Yazıtlar</i> (<i>New Inscriptions from Antalya</i>)	281
Nihal Tüner Önen – Murat Arslan <i>Kayseri Müzesi'nden Yeni Yazıtlar</i> (<i>New Inscriptions from the Kayseri Museum</i>)	307
Nurşah Çokbankir <i>Modrena ve Nikaia Teritoryumundan Yeni Yazıtlar</i> (<i>Neue Inschriften aus Modrena und Nikaia Territorium</i>)	323
Ayşe Aydın <i>Tapureli, A Kilisesi Altar Kaidesi Işığında Kilikya ve İsaurya Bölgesi</i> <i>Kiliselerinde Görülen Altar Çeşitleri</i> (<i>Die Altäre der kilikischen und isaurischen Kirchen im Blick der</i> <i>Altarstandort der Kirche A in Tapureli</i>)	347
Hatice Özyurt Özcan <i>Datça'da Bir Theotokos Meryem Tasviri</i> (<i>The Depiction of Virgin Theotokos in Datça</i>)	371
Esen Öğüş-Uzun <i>Fruit Trees on Late Antique Mosaics: From the Worcester Hunt</i> <i>to Jordanian Churches</i> (<i>Geç Antik Dönem Mozaiklerinde Meyve Ağaçları:</i> <i>Worcester Av Mozaik'inden Ürdün Kiliselerine</i>)	395

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ,
'KİLİKİA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ'
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI 'OLBA'**

OLBA süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez yayınlanır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

'Olba'; Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Numizmatik ve Bizans Sanat Tarihi kapsamında orijinal sonuçları içeren makaleleri yayınlar.

Küçükasya ile ilgili veya Akdeniz ve Ortadoğu Arkeolojisi kapsamındaki konular Olba'nın içeriğini oluşturur.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin yazılırken 10 punto, dipnot için ise 9 punto, 'Times New Roman' (PC ve Macintosh) yazı karakteri ile kullanılmalıdır.
c- Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d- Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD'ye yüklenerek yollanmalıdır.
3. "Bibliyografya ve Kısaltmalar" bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., "Inschriften aus dem Museum von Denizli", Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, Lev. LIV-LVII

Dipnot (kitaplar için)

Richter 1977, 162, res. 217

Dipnot (Makaleler için)

Oppenheim 1973, 9, lev.1

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece "fig." kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. Levha numarası editörler tarafından verilecektir. Bu sebeple levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır.
5. Figürler CD'ye yüklenmelidir: Çözünürlük 300 dpi; format tif veya jpeg olmalıdır.
6. Resim çıktılarının alınarak, resim düzenlemesi örneği (layout) yapılmalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde en az 500 kelime Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelime Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Bir orijinal ve iki kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı, ayrıca bunların yüklü olduğu bir adet CD gönderilmelidir.

**MERSIN UNIVERSITY,
'RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY',
JOURNAL 'OLBA'**

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal 'Olba', being published since 1998 by the 'Research Center of Cilician Archaeology' of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (language and culture), ancient history, numismatics and Byzantine History of Art.

The studies select their material mostly from Asia Minor but articles (papers) dealing with the Mediterranean area and Near East also form the content of Olba.

TECHNICAL REQUIREMENTS

1. a. Articles should be written in word programs..
 - b. The text should be written in 10 puntos with 'Times New Roman' (for PC and for Macintosh). The footnotes should be written in 9 puntos.
 - c. Footnotes should take place at the bottom of the page, each in continuous numbering.
 - d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choices (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Special fonts should be loaded to the CD's.
3. The 'Bibliography' and 'Abbreviations' should take part at the end of the article. The 'Abbreviations' used in the footnotes should be explained within the 'Bibliography'. The Bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books)

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork

Bibliography (for articles)

Corsten 1995 Corsten, Th., "Inschriften aus dem Museum von Denizli", Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, Pl. LIV-LVII

Footnotes (for books)

Richter 1977, 162, fig. 217

Footnotes (for articles)

Oppenheim 1973, 9, pl.1

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering. Plate numbering will be done by the editors. For this reason, remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used.
5. Pictures should be loaded to CD's: 300 dpi; tif or jpeg format are required.
6. A layout for the pictures should be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of at least 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of at least 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. One original and two copies of the article and figures should be printed and loaded on CD's before being sent.

OLBA BÖLGESİ'NDEKİ HARMAN YERLERİ

Ercan AŞKIN*

ABSTRACT

Threshing Floors in the Olba Region

It is possible to find plenty of archaeological evidence that proves information on agricultural production, carried out in the areas that were made effective for agriculture in the Olba territory during the Ancient Period. Present data proves that especially olive and grape cultivation became prominent in the area where agricultural production were carried out. Besides the factors that indicate olive and grape cultivation, there are also threshing floors-which have not been studied very well until today- that prove the existence of cereal production in the area. Threshing floors can be seen in settlements of various sizes and in farms located at certain spots of the agricultural areas in the territory. By selecting certain examples the context of this study researches the construction features and the importance of threshing floors within the agricultural production in the Olba territory; datings are also suggested for threshing floors with support of some archaeological data. Specifically, two samples are important in providing valuable data for dating. These samples point out to the threshing floors starting to appear in the Hellenistic Period.

Key Words: Rough Cilicia, Olba Region, agriculture, cereal, threshing floor

ÖZET

Antik Dönemde, Olba Bölgesi'nde doğal ve çeşitli düzenlemelerle tarıma elverişli hale getirilmiş alanlarda yoğun bir şekilde üretim gerçekleştirildiğini ortaya koyan çok sayıda arkeolojik kanıt rastlanmaktadır. Mevcut veriler bölgede yürütülen tarımsal faaliyetlerde özellikle zeytin ve üzüm yetiştiriciliğinin

* Arş. Gör. Ercan Aşkın (M.A.), Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Çiftlikköy Kampusu, 33342 Mersin-TR (e-posta: easkin@mersin.edu.tr – ercanaskin@gmail.com). Korykos ve hinterlandında 2004 yılından bu yana arkeolojik çalışmalar yürüten “Korykos Yüzey Araştırmaları” Başkanı Prof. Dr. Serra Durugönül'e ve 2006 yılından itibaren “Mersin İli, Erdemli ve Silifke İlçelerinde Antik Dönemde Kentleşme ve Tarımsal Organizasyon Araştırması” projesini yürütmekte olan Yrd. Doç. Dr. Ümit Aydınoglu'na konuyu çalışmama imkân tanıdıkları ve değerli yönlendirmeleri için teşekkürlerimi sunarım.

ağırlık taşıdığına ortaya koymaktadır. Zeytin ve üzümün yanı sıra, bölgede tahıl üretimin yapıldığına işaret eden arkeolojik kanıtlar olarak, bugüne kadar yeterince üzerinde durulmamış olan harman yerleri ön plana çıkmaktadır. Bölge sınırları içerisinde yer alan farklı büyüklüklerdeki kırsal yerleşimler ile tarım arazilerinin uygun noktalarına konumlandırılmış çiftliklerin yakınlarında harman yerleriyle karşılaşmaktadır. Bu çalışmanın içeriğini de Olba Bölgesi'nde pek çok örneğine rastlanan harman yerlerinin, belli örneklerin seçilmesi suretiyle yapısal özellikleri ve bölgenin tarımsal üretimindeki yerleri açılarından incelenmesi oluşturmaktadır. Ayrıca eldeki verilerden hareketle harman yerleri üzerine tarihlendirme önerisinde bulunmaktadır. Bölgede tespit edilen iki örnek, tarihlendirme hususunda veri sunmalarıyla özellikle önem taşımakta, harman yerlerinin Hellenistik Dönemde görülme-ye başladıklarına işaret etmektedir.

Anahtar Sözcükler: Dağlık Kilikia, Olba Bölgesi, tarım, tahıl, harman yeri

Olba Bölgesi'nde¹, Antik Dönemde, doğal ve çeşitli düzenlemelerle tarıma elverişli hale getirilmiş alanlarda yoğun bir şekilde üretim gerçekleştirildiğini ortaya koyan çok sayıda arkeolojik kanıtla rastlamak mümkündür. Bölge sınırları içerisinde, farklı boyutlarda pek çok kırsal yerleşimin varlığı bilinmektedir. Kırsal yerleşimlerin yanı sıra, tarım arazilerinin uygun noktalarına konumlandırılmış çok sayıda çiftlikle de karşılaşmaktadır. Mevcut veriler bölgede gerçekleştirilen üretimde özellikle zeytin ve üzüm yetiştiriciliğinin ön plana çıktığını göstermektedir. Kırsal yerleşimler ve çiftliklerle bağlantılı atölyeler, presler ve bunlara ait çeşitli donanımlar bölgedeki üretiminin arkeolojik kanıtları arasında sayılabilir². Zeytin ve üzümün yanında tahıl üretimine işaret eden arkeolojik kanıtlar da mevcuttur. Bölgede pek çok örneğine rastlanan, ancak bugüne kadar yeterince üzerinde durulmamış olan harman yerleri tahıl üretiminin günümüze ulaşabilmiş kanıtları olmalarıyla önem taşımaktadır³. Nitekim Antik Dönemde

¹ Doğu Dağlık Kilikia olarak da adlandırılan Olba Bölgesi, doğuda Lamos, batıda Kalykadnos, kuzeyde Toros Dağları ve güneyde Akdeniz ile doğal sınırlar içine alınmış oldukça emniyetli bir bölge olup, bu sınırlar içerisine yayılmış çok sayıda yerleşim biriminden oluşan bir 'Territorium'dur, Durugönül 1995, 75 vd. İklimin uygunluğu, doğal akropol olarak nitelendirilebilecek korunaklı coğrafya ve doğal sınırlar İ.Ö. 2. binden itibaren insanların Olba Bölgesi'nde organize olmaları sonucunu beraberinde getirmiştir, Durukan 1998, 87-88.

² Antik Dönemde Olba Bölge'sindeki zeytin ve üzüm üretimine yönelik olarak bakınız: Aydınoğlu 2009; Aydınoğlu 1999, 155-165; Aydınoğlu – Alkaç 2008, 277-290; Aşkın 2010, 33 vd.; Hopwood 1991, 306-309; Diler 1995, 83-98; Diler 1994, 505-520; Eyice 1980, 120.

³ Bölgede yer alan harman yerleri araştırmacıların dikkatini çekmiş ve çeşitli yayınlarda kısaca değinilmiştir, Wannagat – Kramer – Linnemann 2008, 79, 81 Abb. 2. Nr. 2, 83 Abb. 11; Sayar 2008, 277 vd.; Şahin 2007a, 115 vd.; Şahin 2007b, 116 vd.; Şahin 2008, 120 vd.; Şahin 2009, 125 vd.; Varinlioğlu 2007, 304 vd.

gerek Ovalık, gerekse Dağlık Kilikia'da tahıl yetiştirildiği bilinmektedir⁴. Bu çalışmanın içeriğini de, Olba Bölgesi'ndeki harman yerlerinin, belli örneklerin seçilmesi suretiyle, yapısal özellikleri ve bölgenin tarımsal üretimindeki yerleri açılarından incelenmesi oluşturmaktadır. Yeterli verilerin olmayışı bölgedeki harman yerlerinin tarihlendirilmesini bir sorun olarak ortada bırakmaktadır. Ancak çalışma kapsamında ele alınan iki örnek, tarihleme hususunda veri sunmaları nedeniyle özellikle önem taşımaktadır.

Harman yerleri (Yunanca, ἄλωσ veya ἀλωή)⁵ temel olarak, ekinlerin işlenmesi için, çevreden yalıtılmış, yuvarlak planlı bir alan elde edecek şekilde, uygun bir yerin bir sıra blok taşla çevrelenmesiyle oluşturulmuş basit yapılanmalardır. Zeminlerinin oluşturulmasında anakaya, taş veya sıkıştırılmış toprak gibi değişik unsurlardan yararlanılabilmektedir⁶. Harman yerlerinde ekinlerin tanelerinin saplarından ayrılması, önüne öküz, inek, at, eşek ve katır gibi büyükbaş hayvanların koşulduğu düvenler aracılığıyla sağlanmaktadır⁷. Bir kişi tarafından yönlendirilen hayvanların çektiği düvenin, harman yerinin zeminine serili ürünlerin üzerinde hareket etmesiyle sap ve tanelerin birbirinden ayrılması işlemi gerçekleştirilmektedir. Tahılların yanı sıra, harman yerlerinden keten, üzüm, zeytin, incir, hurma, dut, nar, elma, keçiboynuzu, fındık, badem gibi çeşitli ürünlerin işlenmesi ve kurutulması için faydalandığı da bilinmektedir⁸. Harman yerlerinin erken dönemlerden itibaren kullanıldığını ortaya koyan arkeolojik ve literatür verilere sahip bulunmaktayız. Mezopotamya⁹, Hitit¹⁰, Mısır¹¹ ve Yunan¹² kaynaklarında harman yerleriyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Olba Bölgesindeki kırsal yerleşimler ve çiftliklerde sıklıkla harman yerlerine rastlamak mümkündür. Tespit edilenlerin tamamı, konum olarak kırsal yerleşimlerin ve çiftliklerin yakın civarında yer almaları açısından dikkat çekmektedir. Bazı kırsal yerleşimlerde, olasılıkla üretimin boyutlarıyla

⁴ Hild – Hellenkemper 1990, 108-109.

⁵ Ure 1955, 225; Missailidou-Despotidou 1993, 195; McCartney 1928, 28.

⁶ Ure 1955, 227. Girit Amnatos Perisakia'da anakayaya oyulmuş bir harman yeri tespit edilmiştir, Hood – Warren – Cadogan 1964, 67, 68 fig.10A. İngiltere Gloucestershire'de zemini kille oluşturulmuş bir harman yeri bulunmaktadır, Wilson – Wright – Hassal 1971, 275.

⁷ Ure 1955, 227; Halstead – Jones 1989, 44.

⁸ Ure 1955, 228; Hubbard 1951, 247; Masterman 1900, 191-192.

⁹ Littauer – Crouwel – Steinkeller 1990, 15 vd.

¹⁰ Puhvel 1976, 197 vd.

¹¹ Stricker 1955, 42.

¹² Örneğin bakınız: Homeros İl., 20.495 vd.

bağlantılı olarak birden fazla harman yeriyle karşılaşılabilir¹³. Yapısal özellikleri nedeniyle kolayca tahribata uğrayabildikleri göz önünde bulundurulduğunda, Antik Dönemdeki harman yeri sayısının günümüze ulaşanlardan daha fazla olduğu söylenebilir. Bölgedeki pek çok örnekte çevre blokları kaybolmuş durumdadır, fakat yuvarlak plan gösteren düz alanların varlığı, buraların harman yeri olarak hizmet verdiklerine işaret etmektedir. Harman yerlerinin sayılarının fazlalığına bir diğer neden olarak da tahıl hasadının belli bir süreyle sınırlı oluşu gösterilebilir. Yetiştirilen ürünün kısa sürede işlenme zorunluluğu fazla sayıda harman yerine ihtiyaç duyulması sonucunu doğurmuş olmalıdır. Örneğin, buğday hasadının zamanında yapılması ürün kalitesi ve tane kaybının azaltılması açısından önem taşımaktadır. Hasadın erken yapılmasının tanelerin buruşuk ve solgun olmasına, geç kalınan hasadın ise başaklarda tane kaybına neden olabildiği, ayrıca iklim koşullarına bağlı olarak başka birtakım olumsuz sonuçların ortaya çıkabildiği bilinen bir durumdur.

Bölgedeki harman yerlerinin büyük çoğunluğunun yer seviyesinde inşa edildiği gözlenmektedir. Eğimli arazi şartları nedeniyle birçok örnekte gerekli düz alanın elde edilebilmesi amacıyla kısmi teraslamalar gerçekleştirilmiştir. Bölgenin kayalık yapısı, yer seviyesinde inşa edilenlerin pek çoğunun oluşturulmasında anakayadan yararlanılması sonucunu da beraberinde getirmiştir. Harman yerlerinin çapları ortalama 10-12 m. civarında olmakla birlikte, bu ölçülerden birkaç metre az veya biraz daha fazla olabilmektedir. Çaplardaki bu farklılaşmanın elde edilen ürünle bağlantılı olduğu, üreticinin, toprağından elde ettiği ürünün miktarıyla doğru orantılı olarak uygun büyüklükte harman yeri inşa ettirdiği söylenebilir. Bölgedeki harman yerlerinin işçiliğindeki kalitenin farklılaşabildiği, masif, özenli işlenmiş bloklarla inşa edilebildikleri gibi, kabaca işlenmiş bloklarla oluşturuldukları da gözlemlenebilmektedir. Genel olarak harman yerlerinin çevre bloklarının içe bakan ön yüzleri daha özenli bir şekilde işlenmiş, dışa bakan tarafları ise kabaca işlenip bırakılmıştır.

Elaiussa-Sebaste'nin yaklaşık 3,25 km. kuzeyindeki Hisarkale antik yerleşiminde bulunan iki harman yeri, yer seviyesinde inşa edilenlere örnek olarak gösterilebilir. Her iki örnekte de engebeli arazi koşulları kısmi teraslamalar yapılmasını gerekli kılmıştır. Özenli bir işçiliğe sahip olan ve

¹³ Örneğin, Konuröküz yerleşiminde karşılaştığı üzere sayı 6'ya kadar çıkabilmektedir, Şahin 2007a, 139.

zemininden anlaşıldığı üzere inşasında anakayadan yararlanılan harman yerlerinden ilki, polygonal duvarlara sahip kalenin 30 m. kadar batısında yer almaktadır (fig. 1). Yaklaşık 10 m. çapa sahip olan harman yerinin çevre bloklarının büyük çoğunluğu yerinden oynamıştır, ancak birkaç adedi *in situ* durumdadır. Bununla birlikte *in situ* olmayanların bir kısmının da orijinal yerlerine yakın konumda buldukları, harman yerinin yuvarlak planının görülebilmemesinden anlaşılmaktadır. Söz konusu bloklar bölgedeki diğer örneklerle oranla daha büyük boyutludur ve masif bir görünüm sergilemektedir. İşçilik açısından da oldukça özenli oldukları gözlenmektedir. 0,65 m. yüksekliğe, 0,70 m. civarında derinliğe ve farklı ölçülerde uzunluklara sahip olan blokların ön yüzleri özenli bir şekilde işlenmişken, dışa bakan yüzleri kabaca işlenip bırakılmıştır (fig. 2-3). Harman yerinin çevre bloklarından iki adedinin içe bakan yüzünde Olba Bölgesi sembollerinden ikisi tasvir edilmiştir¹⁴. Blokların biri Dioskur takkesi (fig. 1a), diğeri ise Herakles labutu kabartması taşımaktadır (fig. 1b).

Hisarkale'deki diğer harman yeri ise kalenin aşağı yukarı 70 m. güneybatısında yer almaktadır (fig. 4). Yapısal özellikleri açısından önceki örnekle paralellik sergilemekte olup, yine 10 m. civarında bir çapa sahiptir. Harman yerinin çevre blokları 0,70 m. yüksekliğe, 0,70 m. derinliğe sahiptir ve uzunlukları değişmektedir. Her ne kadar büyük oranda tahribata uğramış olsa da, bazı bloklarının *in situ* olduğu anlaşılmaktadır. Çevre bloklarından ikisi, içe bakan yüzlerinde birer Dioskur takkesi kabartması taşımaktadır. Söz konusu kabartmaların yakın zamanımızda kısmen tahrip edildikleri gözlenmektedir. Bloklardan biri harman yerinin hemen doğusunda bitkilerin arasında devrilmiş halde bulunurken (fig. 4a), diğeri orijinal yerinde durmaktadır (fig. 4b).

Hisarkale'deki harman yerlerinin diğer çevre blokları üzerinde başka betimler taşıyıp taşımadıkları, bir kısmının ön yüzlerinin altta kalacak şekilde devrilmiş olmasından dolayı anlaşılamamaktadır. Harman yerlerinde söz konusu kabartmaların kullanılmasına birincil neden olarak, Olba Bölgesi'nde hüküm sürmüş olan hanedanlığın sembolleri olmaları gösterilebilir. Bölge genelinde askeri, dini ve sivil mimaride sıklıkla karşılaşılan Olba Bölgesi sembolleri, bu örneklerden anlaşıldığı üzere tarımsal nitelikli yapılanmalarda da yansımaları bulmuştur. Bunun yanı sıra Herakles ve

¹⁴ Olba Bölgesi sembolleriyle ilgili olarak bakınız: Bent 1890, 322; Durugönül 1995, 78; Durugönül 1998a, 85 vd.; Durukan 2001, 327 vd.

Dioskurların mitolojide tarımsal faaliyetlerle bağlantılı olaylarda rol oynadıkları da bilinmektedir¹⁵.

Yer seviyesinde inşa edilmiş örneklerin yanı sıra, sayıları az olmakla beraber bazı harman yerlerinin yapısal farklılıklar sergiledikleri, basit ve yüksek bir platform üzerine yerleştirildikleri gözlenmektedir. Bu tür örneklerde platformların inşasında genel olarak işçilik yönünden rahat davranıldığı ve pek özen gösterilmediği duvarlarının kalitesizliğinden anlaşılmaktadır. Günümüze oldukça iyi bir şekilde korunmuş olarak ulaşılmış platformlu bir harman yerine Korasion'un yaklaşık 7 km. kuzeybatısındaki Işıkkale antik yerleşiminde rastlanmaktadır (fig. 5). Yerleşim alanının hemen batısında yer alan harman yerinin 1,5-2 m. civarında yüksekliğe sahip platformu özensiz bir işçilikle oluşturulmuştur (fig. 6). Platformdaki bu özensiz işçiliğe karşılık, harman yerinin çevre bloklarının içe bakan yüzlerinin özenli işçilik sergilediği gözlenmektedir. Dışa bakan yüzler ise kabaca işlenip bırakılmıştır. Çapı yaklaşık 8,80 m. olan harman yeri, ortalama 0,70 m. yüksekliğe ve 0,45 m. derinliğe sahip çevre bloklarıyla inşa edilmiştir. Blokların uzunluklarında yine herhangi bir standart söz konusu değildir. Tahribat ve yakın geçmişte çevresindeki tarım alanlarının düzenlenmesi için, taşların kenarlarına yığılması nedeniyle harman yerine hangi yönden ulaşıldığı tam olarak anlaşılamamakla beraber, topografik yapının daha uygun oluşundan dolayı kuzeybatı tarafta yer alan bir rampa aracılığıyla yukarıya çıkışın sağlandığı düşünülebilir. Nitekim bu kesimde rampaya işaret eden bir yapılanmanın varlığı söz konusudur (fig. 7).

Platforma sahip bir diğer örnek ise Korykos'un yaklaşık 1,75 km. kuzeydoğusundaki bir çiftlik kalıntısının hemen yanında yer almaktadır (fig. 8-9). Birkaç mekândan oluştuğu gözlenen çiftlik yapısının kalıntıları arasındaki bir kapı lentosu üzerinde Hermes'in sembollerinden kerykeion ve para kesesi, lentonun yanındaki başka bir blok üzerinde ise phallos betimlenmiştir (fig. 8a)¹⁶. Harman yerinin platformu, güneybatıda her

¹⁵ Nitekim Herakles'in oniki işinden iki tanesi çiftçilikle ilgilidir. Üst üste yığılan gübreden dolayı kullanılamaz hale gelmiş olan ahırlar yüzünden, Elis kralı Augias'ın toprakları gübresiz kalmış ve bereketini kaybetmiştir. Augias'ı bu zor durumdan kurtarmak için onun ahırlarını temizleyen Herakles'tir. Girit'in ekinlerini yok eden ve ülkeyi açlıkla karşı karşıya bırakan boğayı yakalayan da yine Herakles'tir, DNP 1998, 388; Ranke-Graves 1955b, 111 vd., 116-117; Erhat 2000, 138-139. Roma Dönemindeki ismiyle Hercules'in aynı zamanda doğal yaşamla (Wissowa – Kroll 1913, 590 vd.) ve çiftliklerle (Wissowa – Kroll 1913, 593 vd.) ilişkili olduğu bilinmektedir. Dioskurlar ise Kalydon bölgesinde ekinleri yok eden ve ülkeyi açlık ve kıtlığa sürükleyen yaban domuzunun avlanmasında rol oynamışlardır, Wissowa 1905, 1093, 1121; Hermary 1986, 568, 585-586; Ranke-Graves 1955a, 239 vd.

¹⁶ Söz konusu çiftlikle ilgili olarak bakınız: Aşkın 2010, 39, 51 fig. 11.

ne kadar köşe yapsa da, genel olarak yuvarlak bir plan sergilemektedir. Yaklaşık 10,65 m. çapa ve 2,70 m. civarında yüksekliğe sahip platformun üzerinde yer alması gereken çevre bloklarının hiçbiri orijinal yerinde bulunmamaktadır. Bununla beraber 0,80 m. civarında yüksekliğe, 0,40 m. derinliğe sahip olan ve ön yüzleri özenli bir şekilde işlemiş çok sayıdaki çevre bloğu kalıntılar arasında görülebilmektedir (fig. 10). Harman yerinin çapı, çevre bloklarının hiçbirinin *in situ* olmaması nedeniyle ölçülememektedir. Platformun çapı göz önünde bulundurulduğunda 7-8 m. civarında bir çapa sahip olduğu düşünülebilir. Platformun üzerine bir rampa veya merdiven ile ulaşıldığı kuzeyindeki yapılanmadan açığa çıkmaktadır (fig. 9). 1,60 m. genişliğe ve 4,80 m. uzunluğa sahip yapılanmanın üzerinin merdiven şeklinde mi, yoksa düz bir yüzey olarak mı düzenlendiği tahribat nedeniyle anlaşılamamaktadır.

Yukarıda da değinildiği gibi, Olba Bölgesi'ndeki harman yerlerinin çevre bloklarının işçiliklerindeki kalitenin farklılaşabildiği gözlenmektedir. Hisarkale, Işıkkale ve Korykos'ta karşılaşılan kaliteli işçiliğe sahip harman yerlerinin yanı sıra, daha düşük kalitede işçilik sergileyen örneklerin varlığı da söz konusudur. Bölgedeki harman yerlerinin önemli bir kısmı bu şekilde, özensiz işçiliğe sahip çevre bloklarıyla oluşturulmuş örneklerden meydana gelmektedir. Yukarıda anılan Işıkkale'deki harman yerinin 15 m. kadar güneybatısındaki başka bir örnek daha düşük kalitedeki işçiliğiyle dikkat çekmektedir. Yer seviyesinde, kısmen anakayadan yararlanılarak inşa edilmiş olan 7,50 m. çapındaki harman yerinin çevre blokları önceki örneklere oranla daha özensiz işlenmiştir. Ortalama 0,70 m. yüksekliğe ve 0,40 m. derinliğe sahip blokların uzunlukları değişmektedir (fig. 11). Hasanaliler Köyü, Çoku Mahallesi'nde yoğun tahribata uğramış bir çiftliğin kalıntılarının yakınında karşılaşılan ve zemininin oluşturulmasında anakayadan faydalanıldığı da gözlenen, 9,5 m. civarında çapa sahip olan harman yeri de benzer yapısal özellikler gösteren bir diğer örnek olarak anılabilir (fig. 12). Tahribata uğramış, yaklaşık 8,5 m. çapa sahip başka bir örnek Karakabaklı antik yerleşiminin 1 km. kadar güneyinde, günümüz karayolunun hemen doğusundaki küçük bir kırsal yerleşimin yanında yer almaktadır (fig. 13). Zemini tümüyle anakayadan yararlanarak oluşturulmuş ve benzer özellikler sergileyen bir diğer harman yerine ise Kobalar Deresi'nin batı yakasında, Çürüksin Mevkii'nin batısındaki kırsal yerleşimin yakınında rastlanmaktadır (fig. 14).

Olba Bölgesi'ndeki harman yerlerinin yeterli veri sunmamaları tarihleme hususunda zorluklar doğurmaktadır. Basit yapılanmalar olmaları ve antik dünyada erken dönemlerden günümüze uzanan süreç içerisinde

aynı formda kullanım görmeleri, diğer bölgelerdeki örneklerle tipolojik karşılaştırmalar yapılarak tarihlleme önerilerinin getirilmesine imkan tanımamaktadır. Bölgedeki harman yerlerini, yakınlarında yer aldıkları kırsal yerleşimler ve çiftliklerle birlikte ele alarak sonuca ulaşmak ise söz konusu yerleşim ve çiftliklerin geç dönemlere kadar uzanan geniş bir zaman diliminde kullanılmış olmaları nedeniyle mümkün olamamaktadır. Bununla birlikte Hisarkale’de tespit edilen harman yerleri, çevre blokları üzerinde taşıdıkları kabartmalar dolayısıyla tarihlleme açısından veri sağlamaktadır. Söz konusu sembollerin harman yerlerinin ilk yapım evresinde tasarlandıkları, blokların yüzeyinden çıkıntı yapar şekilde işlenmiş olmalarından anlaşılmaktadır. Ayrıca, blokların yapısal özellikleri, harman yerini oluşturmak için gerekli yuvarlak forma sahip olmaları devşirme değil, doğrudan bu harman yerlerinin inşası için oluşturulduklarını göstermektedir. Hisarkale’deki ilk harman yerinin bloklarından biri üzerinde karşılaşılan Herakles labutu kabartmasına Hellenistik kalenin duvarları üzerinde (fig. 15 a, b) ve ayrıca başka yapılara ait kapı lentolarında da rastlanması, polygonal duvarların görüldüğü dönemde bölge genelinde olduğu gibi Hisarkale’de de sevilerek kullanılmış bir sembol olduğunu ortaya koymaktadır. Hisarkale’de başka yapılar üzerinde tespit edilememiş olsa da, Dioskur takkesinin de Olba Bölgesi’nde polygonal duvar işçiliğine sahip çeşitli yapılar üzerinde yoğun bir şekilde tasvir edildiği bilinmektedir. Örneğin, Hançerli’de kule kapısının lentosu üzerinde kılıç ve kalkanın yanı sıra Herakles labutu ve bir adet Dioskur takkesi kabartması bulunmaktadır¹⁷. Hisarkale’nin duvarları üzerinde yer alan labut betimleri *in situ* ve polygonal duvarlarla çağdaş olmaları açısından önem taşımaktadır. Bu durum harman yerlerinin çevre blokları üzerindeki kabartmaların da bu dönemde yapılmış olmaları gerektiğini düşündürmektedir. Buradan hareketle harman yerlerinde karşılaşılan sembollerini polygonal duvarlarla ilişkilendirmek suretiyle tarihlleme önerisinde bulunulabilir. Polygonal duvarların inşa edildiği tarih bu yerleşimdeki harman yerlerinin ortaya çıktığı zamana da ışık tutabilecektir.

Polygonal duvar işçiliğine sahip mimarının bölgede Hellenistik Dönemde görülmeye başladığı çeşitli araştırmacılar tarafından dile getirilmektedir¹⁸. Bununla beraber harman yerlerinin ilk olarak Hellenistik

¹⁷ Durugönül 1998a, Taf. 1.1; Hild – Hellenkemper 1990, Abb. 193. Diğer örnekler için bakınız: Bent 1890, 322; Durugönül 1998a, 85 vd.; Durukan 2001, 328 vd.

¹⁸ Olba Bölgesi’nde Hellenistik Dönemde yürütülen mimari etkinlikler ve polygonal duvar işçiliği üzerine düşünceler için bakınız: Durugönül 1998a; Durugönül 1998b, 69, 74; Durugönül 1999,

Dönemin hangi evresinde ortaya çıkmış olabilecekleri konusunda bir sonuca varmak için, Olba Bölgesi'nin tarihsel süreci çerçevesinde bir değerlendirmede bulunmak doğru olacaktır. İ.Ö. 3. yüzyılın başlarında bölgenin Seleukosların kontrolü altına girdiği, bununla bağlantılı olarak da birtakım mimari etkinliklerin gerçekleştirildiği bilinmektedir¹⁹. Örneğin, I. Seleukos Nikator tarafından İ.Ö. 296-281 tarihleri arasında Seleukeia kenti kurulmuştur²⁰. Ayrıca Diokaisareia'daki Zeus Olbios Tapınağı'nı çevreleyen temenos duvarında I. Seleukos Nikator'un yaptırmış olduğu çatıların Zenophanes oğlu Teukros tarafından tamir ettirildiğini ifade eden yazıt da bu yüzyıldaki faaliyetlerle bağlantılı olarak anılabilir²¹. Bunlara ek olarak İ.Ö. 3. yüzyıla işaret eden başka epigrafik kanıtlarla da karşılaşılacaktır²². Olba Bölgesi'ndeki imar faaliyetlerinin asıl ivme kazandığı dönem olarak ise İ.Ö. 2. yüzyılın ön plana çıktığı görülmektedir. İ.Ö. 188 yılında yapılan Apamea Anlaşması'ndan sonra Seleukosların sınırlarının Sarpedon Burnu'na, yani Olba Bölgesi önlerine kadar daraldığı bilinmektedir. Bu durum Seleukosların, sınırlarının uç noktasını oluşturan bu bölgede tutunabilmek amacıyla imar faaliyetlerine girişmelerine neden olmuş ve böylelikle bölge genelinde, karakteristik özelliği polygonal duvar iççiliği olan askeri, dini ve sivil mimari ortaya çıkmıştır²³. Olba Bölgesi'ndeki asıl mimari yapılanma sürecinin İ.Ö. 2. yüzyılın başlarından itibaren yaşanmış olması ve bu yöndeki verilerin fazlalığı, bölgedeki harman yerlerinin şimdilik İ.Ö. 2. yüzyılın ilk yarısından itibaren görülmeye başladıklarına işaret etmektedir. Her ne kadar bölgede İ.Ö. 3. yüzyılda da birtakım mimari aktivitelerin söz konusu olduğu bilinse de, bu yüzyıla ait kanıtların azlığı harman yerlerini bu yüzyıla ilişkilendirmeye ihtiyatla yaklaşmayı zorunlu kılmaktadır.

361 vd.; Durukan 1997, 14 vd.; Durukan 1999, 79 vd.; Durukan 2004, 39 vd.; Aydınöglü 2003, 252 vd.; Tırpan 1990, 405 vd.; Söğüt 1992-1993, 221 vd.; Söğüt 2006.

¹⁹ Durugönül 1998a, 125; Durugönül 1995, 75; Durugönül 2001-2002, 107 vd.; Durukan 1998, 87 vd.

²⁰ Durugönül 1998b, 70.

²¹ Heberdey – Wilhelm 1896, 85 vd. Yazıt No: 166; Durugönül 1998b, 70 vd.

²² Korykos'un yaklaşık 4 km. güneybatısında bulunan Korykion-Antron'daki rahip listesinin, yapılan hesaplamalarla İ.Ö. 240'lara kadar geri gittiği düşünülmektedir, Durugönül 1998b, 72. Kanytella'daki polygonal kule üzerinde yer alan iki yazıt İ.Ö. 3. yüzyıla tarihlenmektedir, Hicks 1891, 226; Heberdey – Wilhelm 1896, 53, Yazıt No: 121, 122. Mancınıkkale'de sur duvarlarından düşmüş olan bir yapı yazıtı İ.Ö. 3. yüzyılın sonu ile İ.Ö. 2. yüzyılın başları arasında tarihlenmektedir, Durugönül 1998a, 51.

²³ Olba Bölgesi'nde Hellenistik Dönemde yürütülen mimari etkinlikler için bakınız: Durugönül 1998a; Durugönül 1998b, 69, 74; Durugönül 1999, 361 vd.; Durugönül 2001-2002, 107 vd.; Durukan 1997, 14 vd.; Durukan 1999, 79 vd.; Durukan 2004, 39 vd.; Aydınöglü 2003, 252 vd.

Nitekim bölgedeki polygonal duvar işçiliğine sahip mimarının yoğunlukla İ.Ö. 2. yüzyılın başlarından, aynı yüzyılın son çeyreğine ya da sonuna kadar geçen süreç içerisinde inşa edilmiş olabilecekleri önerilmektedir²⁴.

Arkeolojik araştırmalar neticesinde İngiltere, İtalya, Yunanistan, Orta-doğu, Kuzey Afrika ve Anadolu'nun diğer yerlerinde de harman yerlerinin varlığı tespit edilmiştir. Bu coğrafyalardaki harman yerlerinin de yerleşimler ve çiftliklerle bağlantılı oldukları, sayılarının da yine muhtemelen üretimle ilişkili olarak birden fazla olabildiği anlaşılmaktadır. Genel olarak yer seviyesinde, bir sıra taşla çevrelenmiş olan bu örnekler farklı çaplara sahip olabilmektedir. Arazi koşullarına bağlı olarak inşalarında kısmi teraslama yapılabildiği ve anakayadan yararlanılabildiği gözlenmektedir. Bununla beraber, tarihleme önerileri konusunda sıkıntılar olduğu da görülmektedir. Harman yerlerinin yeterli veri sunmaması nedeniyle tarihlendirmede genellikle çevrelerindeki diğer kalıntılardan yola çıkılmaktadır. Örneğin, Attika Bölgesi'nde Legraine'nin 2 km. kuzeyindeki Palaia Kopraisia²⁵ ve Thimare'deki²⁶ harman yerleri yakınlarında yer aldıkları Klasik Dönem çiftlikleriyle ilişkilendirilmektedir. Bununla birlikte Delos'un khorasında sikke buluntusuna göre Hellenistik Döneme, İ.Ö. 1. yüzyılın başlangıcına tarihlenen bir harman yeri bulunmaktadır²⁷. Güney Attika Sounion'daki "The Princess Tower"ın doğusunda²⁸, "The Cliff Tower"ın güneydoğusunda²⁹, Sounion Souriza'da³⁰, Girit'te³¹ rastlanan harman yerleri de Yunanistan'daki Antik Döneme ait diğer örnekler arasında anılabilir³². Lykia Bölgesi'nde, Gürses'e giden eski yol üzerindeki Hellenistik kulenin hemen yanında³³ ve Hoyran çevresinde³⁴ karşılaşılan

²⁴ Durukan 2004, 52.

²⁵ Lohmann 1992, 42, 46 fig. 21, 47 fig. 22, 48 fig. 23, 49 fig. 24.

²⁶ Lohmann 1992, 50 fig. 25.

²⁷ Blackmann 1996-1997, 95.

²⁸ Young 1956a, 123 fig. 1, 124; Jones 1973, 449, pl. 86c; Jones – Graham – Sackett – vd. 1973, 419 dp. 142.

²⁹ Young 1956a, 125 fig. 2, pl. 35b; Stanton 1996, 342.

³⁰ French 1993-1994, 12 fig. 5.

³¹ Frothingham 1896, 462; Hogarth 1900-1901, 147; Whitley – Prent – Thorne 1999, 226 vd.; Hood – Warren – Cadogan 1964, 67, 68 fig. 10A, 75.

³² Diğer Yunanistan örnekleri için bakınız: Woodward 1929, 224; Heurtley 1934-1935, 8, 10 fig. 7; Young 1956b, 55; Tomlinson 1994-1995, 21; Whitley 2002-2003, 18; Whitley 2003-2004, 17.

³³ Harman yerinin Hellenistik Döneme ait olup olmadığı hakkında bilgi verilmemektedir, Konecny 1997, 29, Abb. 70, fig. 51.

³⁴ Kolb – Thomsen 2000, 218; Brandt – Kolb 2005, 88, Abb. 121.

harman yerleri Anadolu örnekleri arasında sayılabilir. Arkeolojik çalışmalar İngiltere³⁵, İtalya³⁶, İsrail³⁷, Ürdün³⁸ ve Kuzey Afrika'da³⁹ da çok sayıda harman yerinin varlığını ortaya çıkarmıştır.

Sonuç olarak, Antik Dönemdeki tahıl üretiminin somut kanıtları olan harman yerlerinin, Olba Bölgesi'nde pek çok örneğinin bulunduğu görülmektedir. Bu durum bölge genelinde, arazi koşullarının elverdiği oranda tahıl üretimi gerçekleştirme çabasının söz konusu olduğunu gözler önüne sermektedir. Basit yapılanmalar olmaları ve Antik Dönemden günümüze uzanan süreç içerisinde aynı formda kullanım görmeleri nedeniyle karşılaştırma yapılamaması, harman yerlerinin tarihlenmesi hususunda diğer bölge örneklerinden hareket etmeye imkân tanımamaktadır. Yakınlarında yer aldıkları kırsal yerleşimler ve çiftliklerden hareket ederek tarihlenmek ise söz konusu yerleşim ve çiftliklerin geç dönemlere kadar uzanan süreç içerisinde iskân görmüş olmalarından dolayı mümkün olamamaktadır. Bununla beraber Hisarkale'deki polygonal duvarlar ve bunlarla bağlantılı semboller Olba Bölgesi'ndeki harman yerlerinin şimdilik, Hellenistik Dönemde görülmeye başlamış olduklarına işaret etmektedir. Ayrıca Korykos'taki çiftliğin kalıntıları arasında karşılaşılan sembollerin bölgede Hellenistik Dönemde yoğunlaşması ve söz konusu çiftliğin harman yerleriyle çağdaş olabileme ihtimalinden hareketle buradaki harman yeri de Hellenistik Dönemle ilişkilendirilebilir. Çok sayıda kırsal yerleşimde ve çiftlikte gözlenen süreklilik, harman yerlerinin kullanımlarının, Hellenistik Dönemin ardından Roma ve Geç Antik dönemlerde de devam ettiği ve süreç içerisinde yenilerinin ortaya çıktığı düşüncesine sevk etmektedir⁴⁰. Bununla birlikte yapısal özelliklerden yola çıkarak bölgedeki örneklerin

³⁵ Collingwood 1936, 257, fig. 29; Wilson – Wright – Hassal 1971, 275; Frere – Hassall – Tomlin 1977, 383.

³⁶ Carrington 1931, 128.

³⁷ Avner 1990, 129; Wolff 1996, 762.

³⁸ Smith 2005, 63, 65 fig. 6, 69, 70 fig. 11; Egan – Bikai 1998, 594, Egan – Bikai 1999, 516.

³⁹ Mattingly – Hitchner 1995, 189.

⁴⁰ Harman yerlerinin kullanımının Antik Dönem sonrasında da devam ettiğini gösteren örneklerle Anadolu dışındaki coğrafyalarda karşılaşılmaktadır. Yunanistan için bakınız: Ure 1955, 229; Ure 1969, 121; Young 1956b, 53; Murray – Kardulias 1986, 21 vd, 32 fig. 6a; Halstead – Jones 1989, 41 vd., pl. 1; Isager – Skydsgaard 1992, 54 pl. 3.5; Lee 2001, 61; Whitley – Germanidou – Urem-Kotsou – vd. 2005, 57. İsrail için bakınız: Rosen 1987, 29 vd., 34 fig. 5; Avner 1990, 129; Haiman 1995, 35 vd., 38 fig. 10, 39 fig. 11-12. Ürdün için bakınız: Bikai – Koorring 1995, 532; Parker 1999, 142. Kıbrıs için bakınız: Whittaker 2000, 62 vd. Anadolu için bakınız: Hicks 1890, 243. İngiltere için bakınız: Wilson – Wright 1970, 287; Burnham – Hunter – Fitzpatrick 2004, 304.

kendi aralarında kesin bir kronolojiden şimdilik söz edilememektedir. Ancak Hisarkale'deki harman yerlerinden hareketle, kaliteli işçiliğe sahip olanların erken örnekler olabileceği yönünde bir öneri getirilebilir. Bölgedeki bazı harman yerlerinin yakın zamanımıza kadar kullanım gördüğü ise köylülerin sözlü anlatımlarından bilinmektedir. Nitekim küçük teraslar halindeki pek çok tarım alanında günümüzde de tahıl üretilmeye devam edildiği bölgede gerçekleştirilen yüzey araştırmaları esnasında gözlenmiştir. Harman yerlerinin Hellenistik Dönemden günümüze kadar uzanan süreçte kullanılmış olmaları bölgedeki tahıl üretimin sürekliliğine işaret etmesi açısından da dikkat çekicidir.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Aşkın 2010 Aşkın, E., “Antik Dönemde Korykos'taki Zeytinyağı ve Şarap Üretimine Yönelik Yapılanmalar, Bunların Yerleşim Düzenlemesi İçerisindeki Yeri”, Antik Çağda Anadolu'da Zeytinyağı ve Şarap Üretimi Sempozyumu, Mersin 6-8 Kasım 2008, İstanbul, 33-52.
- Avner 1990 Avner, U., “Current Archaeological Research in Israel: Ancient Agricultural Settlement and Religion in the Uvda Valley in Southern Israel”, The Biblical Archaeologist, Vol. 53, No. 3, 125-141.
- Aydınöglü 1999 Aydınöglü, Ü., “Doğu Dağlık Kilikia'da Villae Rusticae”, Olba 2.1, 155-165.
- Aydınöglü 2003 Aydınöglü, Ü., “The Settlement Patterns of the Olbian Territory in Rough Cilicia in the Hellenistic Period”, Olba 8, 251-263.
- Aydınöglü 2009 Aydınöglü, Ü., Dağlık Kilikia Bölgesi'nde Antik Çağda Zeytinyağı ve Şarap Üretimi: Üretimin Arkeolojik Kanıtları, İstanbul.
- Aydınöglü – Alkaç 2008 Aydınöglü, Ü. – Alkaç, E., “Rock-Cut Wine Presses in Rough Cilicia”, Olba 16, 277-290.
- Bent 1890 Bent, J. Th., “Cilician Symbols”, The Classical Review IV, 322.
- Bikai – Koorring 1995 Bikai, P. M. – Koorring, D., “Archaeology in Jordan”, American Journal of Archaeology, Vol. 99, No. 3, 507-533.
- Blackman 1996-1997 Blackmann, D., “Archaeology in Greece 1996-1997”, Archaeological Reports, No. 43, The Society for the Promotion of Hellenic Studies, 1-125.
- Brandt – Kolb 2005 Brandt, H. – Kolb, F., Lycia et Pamphylia, Eine römische Provinz im Südwesten Kleinasien, Mainz am Rhein.
- Burnham – Hunter – Fitzpatrick 2004 Burnham, B.C. – Hunter, F. – Fitzpatrick, A.P. – Worrell, S. – Hassall, M.W.C. – Tomlin, R.S.O., “Roman Britain in 2003”, Britannia, Vol. 35, 253-349.
- Carrington 1931 Carrington, R.C., “Studies in the Campanian ‘Villae Rusticae’”, The Journal of Roman Studies, Vol. 21, 110-130.
- Collingwood 1936 Collingwood, R.G., “Roman Britain in 1935: I. Sites Explored: II. Inscriptions”, The Journal of Roman Studies, Vol. 26, Part 2, 236-267.
- Diler 1994 Diler, A., “Akdeniz Bölgesi Antik Çağ Zeytinyağı ve Şarap İşlikleri”, AST 11, 505-520.
- Diler 1995 Diler, A., “The Most Common Wine-Press Type in the Vicinity of Cilicia and Lycia”, Lykia II, 83-98.
- DNP 1998 Der Neue Pauly, Enzyklopaedie der Antike Band 5 (Hrgs.: H. Cancik – H. Schneider), Stuttgart und Weimer.

- Durugönül 1995 Durugönül, S., “Olba: Polis mi, Territorium mu?”, *Lykia II*, 75-82.
- Durugönül 1998a Durugönül, S., *Türme und Siedlungen im Rauhen Kilikien, Asia Minor Studien, Band 28*, Bonn.
- Durugönül 1998b Durugönül, S., “Seleukosların Olba Territorium’undaki “Akkulturation” Süreci Üzerine Düşünceler”, *Olba 1*, 69-76.
- Durugönül 1999 Durugönül, S., “Hellenistik Dönemde Olba Territoriumu”, *Elaiussa Sebaste I* (Ed. E. E. Schneider), Roma, 361-365.
- Durugönül 2001-2002 Durugönül, S., “Development of Ancient Settlements in Cilicia”, *Adalya 5*, 107-119.
- Durukan 1997 Durukan, M., “Doğu Dağlık Kilikia’da (Göksu-Lamas Nehirleri Arasında) Hellenistik Dönem Yerli Halk ve Yerli Mimarisi”, *Mersin Üniversitesi Toplum Bilimleri ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 14-19.
- Durukan 1998 Durukan, M., “M.Ö. 301-188 Arasında Olba Territoriumunda Yaşanan Siyasi Gelişmeler”, *Olba 1*, 87-95.
- Durukan 1999 Durukan M., “Hisarkale Garnizonu ve Bu Merkezde Polygonal Teknike İnşa Edilmiş Olan Mezarlar”, *Olba 2.1*, 79-91.
- Durukan 2001 Durukan, M., “Eine Studie zu Kultfiguren und Symbolen in Olba”, *Kilikia: Mekanlar ve Yerel Güçler (M.Ö. 2. binyıl - M.S. 4. yüzyıl)*, Uluslararası Yuvarlak Masa Toplantısı Bildirileri, İstanbul 2-5 Kasım 1999, *Varia Anatolica XIII*, Paris, 327-348.
- Durukan 2004 Durukan M., “Olba Bölgesi ve Bölgede Kullanılan Polygonal Duvar Tekniği”, *Anadolu/Anatolia 26*, 39-63.
- Egan – Bikai 1998 Egan, V. – Bikai, P.M., “Archaeology in Jordan”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 102, No. 3, 571-606.
- Egan – Bikai 1999 Egan, V. – Bikai, P.M., “Archaeology in Jordan”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 103, No. 3, 485-520.
- Erhat 2000 Erhat, A., *Mitoloji Sözlüğü*, İstanbul.
- Eyice 1980 Eyice, S., “Silifke ve Dolaylarında Yapılan Topraküstü Arkeolojik Araştırmalar Raporu (1978)”, *Belleten*, Cilt XLIV, Sayı 173, 111-124.
- French 1993-1994 French, E.B., “Archaeology in Greece 1993-1994”, *Archaeological Reports*, No. 40, 3-84.
- Frere – Hassall – Tomlin 1977 Frere, S.S. – Hassall, M.W.C. – Tomlin, R.S.O., “Roman Britain in 1976”, *Britannia*, Vol. 8, 356-449.
- Frothingham 1896 Frothingham, A.L., “Archaeological News”, *The American Journal of Archaeology and of the History of the Fine Arts*, Vol. 11, No. 3, 373-523.
- Haiman 1995 Haiman, M., “Agriculture and Nomad-State Relations in the Negev Desert in the Byzantine and Early Islamic Periods”, *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, No. 297, 29-53.

- Halstead – Jones 1989
Halstead, P. – Jones, G., “Agrarian Ecology in the Greek Islands: Time Stress, Scale and Risk”, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 109, 41-55.
- Heberdey – Wilhelm 1896
Heberdey, R. – Wilhelm, A., *Reisen in Kilikien*, Wien.
- Hermay 1986
Hermay, A., “Dioskouroi”, *Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae* 3.1, Zurich und München, 567-593.
- Heurtley 1934-1935
Heurtley, W.A., “Excavations in Ithaca, II”, *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 35, 1-44.
- Hicks 1890
Hicks, E.L., “Inscriptions from Eastern Cilicia”, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 11, 236-254.
- Hicks 1891
Hicks, E.L., *Inscriptions from Western Cilicia*, JHSt 12.
- Hild – Hellenkemper 1990
Hild, Friedrich – Hellenkemper, H., *Kilikien und Isaurien, Tabula Imperii Byzantini* 5, Wien.
- Hogarth 1900-1901
Hogarth, D.G., “Excavations at Zakro, Crete”, *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 7, 121-149.
- Homeros İI.
Homeros, İlyada (Çeviren: A. Erhat – A. Kadir), İstanbul 1998.
- Hood – Warren – Cadogan 1964,
Hood, S. – Warren, P. – Cadogan, G., “Travels in Crete, 1962”, *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 59, 50-99.
- Hopwood 1991
Hopwood, K., “The Links Between the Coastal Cities of Western Rough Cilicia and the Interior During the Roman Period”, *De Anatolia antiqua, Eski Anadolu* 1, *Bibliothèque de l’Institut français d’études anatoliennes d’Istanbul* 32, 306-309.
- Hubbard 1951
Hubbard, G.D., “Agriculture in Palestine”, *American Journal of Economics and Sociology*, Vol. 10, No. 3, 247-268.
- Isager – Skydsgaard 1992
Isager, S. – Skydsgaard, J.E., *Ancient Greek Agriculture*, London-New York.
- Jones – Graham – Sackett – vd. 1973
Jones, E. – Graham, A.J. – Sackett, L.H. – Geroulanos, M. I., “An Attic Country House below the Cave of Pan at Vari”, *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 68, 355-452.
- Jones 1973
Jones, J.E., “Appendix II: Beehives at the Princess’ Tower in the Sounion-Laurion Hills”, 448-452, in: Jones, J. E. – Graham A. J. – Sackett, L.H. – Geroulanos, M. I., “An Attic Country House below the Cave of Pan at Vari”, *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 68, 355-452.
- Kolb – Thomsen 2000
Kolb, F. – Thomsen A., “1998 Kyaneai Yüzey Araştırması Sonuçları”, *AST* 17.1, 217-220.

- Konecny 1997 Konecny, A., *Hellenistische Turmgehöfte in Zentral- und Ostlykien, Wiener Forschungen zur Archæologie Band 2*, Wien.
- Lee 2001 Lee, W. E., "Pylos Regional Archaeological Project, Part IV: Change and the Human Landscape in a Modern Greek Village in Messenia", *Hesperia*, Vol. 70, No. 1, 49-98.
- Littauer – Crouwel – Steinkeller 1990 Littauer, M. A. – Crouwel, J. H. – Steinkeller, P., "Ceremonial Threshing in the Ancient Near East", *Iraq*, Vol. 52, 15-23.
- Lohmann 1992 Lohmann, H., "Agriculture and Country Life in Classical Attica", *Agriculture in Ancient Greece* (Ed.: B. Wells), Stockholm, 29-60.
- Masterman 1900 Masterman, E. W. G., "Agricultural Life in Palestine", *The Biblical World*, Vol. 15, No. 3, 185-192.
- Mattingly – Hitchner 1995 Mattingly, D. J. – Hitchner, R. B., "Roman Africa: An Archaeological Review", *The Journal of Roman Studies*, Vol. 85, 165-213.
- McCartney 1928 MacCartney, E. S., "Grek and Roman Weather Lore of the Sun and the Moon", *The Classial Weekly*, Vol. 22, No. 4, 25-31.
- Missailidou-Despotidou 1993 Missailidou-Despotidou, V., "A Hellenistic Inscription from Skotoussa (Thessaly) and the Fortifications of the City", *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 88, 187-217.
- Murray- Kardulias 1986 Murray, P. – Kardulias, P. N., "A Modern-Site Survey in the Argolid, Greece", *Journal of Field Archaeology*, Vol. 13, No. 1, 21-41.
- Parker 1999 Parker, S. T., "An Empire's New Holy Land: The Byzantine Period", *Near Eastern Archaeology*, Vol. 62, No. 3, 134-180.
- Puhvel 1976 Puhvel, J. "Latin area and Indo-European Threshing Terminology in Hittite", *California Studies in Classical Antiquity*, Vol. 9, 197-202.
- Ranke-Graves 1955a Ranke-Graves, R. von, *Griechische Mythologie 1*, Hamburg.
- Ranke-Graves 1955b Ranke-Graves, R. von, *Griechische Mythologie 2*, Hamburg.
- Rosen 1987 Rosen, S. A., "Byzantine Nomadism in the Negev: Result from the Emergency Survey", *Journal of Field Archaeology*, Vol. 14, No. 1, 29-42.
- Sayar 2008 Sayar, M. H., "Kilikya Yüzey Araştırmaları 2006", *AST* 25.2, 277-292.
- Smith 2005 Smith, A. M., "Bir Madhkur Project: A Preliminary Report on Recent Fieldwork", *Bulletin of the American Schools of Oriental Research*, No. 340, 57-75.
- Söğüt 1992-1993 Söğüt, B., "Kilikya Tracheia'dan Bir 'Hellenistik Mezar' Yapıtı", *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi*, Sayı 7-8, 221-236.

- Söğüt 2006 Dağlık Kilikya (Kilikia) Bölgesindeki Çokgen Taşduvarlı Mezarlar, İstanbul.
- Stanton 1996 Stanton, G.R., "Some Inscriptions in Attic Demes", *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 91, 341-364.
- Stricker 1955 Stricker, B.H., "The Origin of the Greek Theatre", *The Journal of Egyptian Archaeology*, Vol. 41, 34-47.
- Şahin 2007a Şahin, H., "Doğu Dağlık Kilikia: Polis-Khora İlişkileri Üzerine İlk Düşünceler", *Colloquium Anatolicum VI*, 115-179.
- Şahin 2007b Şahin, H., "Dağlık Kilikia Bölgesi Araştırmaları 2006 – Survey in Rough Cilicia in 2006", *Anmed 2007-5*, 116-121.
- Şahin 2008 Şahin, H., "Dağlık Kilikia 2007: Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları – Rough Cilicia 2007: Settlement History and Epigraphic Surveys", *Anmed 2008-6*, 120-129.
- Şahin 2009 Şahin H., "Dağlık Kilikia 2008: Yerleşim Tarihi ve Epigrafya Araştırmaları – Rough Cilicia 2008: Settlement History and Epigraphy Surveys", *Anmed 2009-7*, 125-131.
- Tırpan 1990 Tırpan, A., "Kilikya Tracheia'da Polygonal Taş Örgülü Duvarlar", *XI. TTK I*, 405-424.
- Tomlinson 1994-1995 Tomlinson, R. A., "Archaeology in Greece 1994-1995", *Archaeological Reports*, No. 41, 1-74.
- Ure 1955 Ure, A.D., "Threshing-Floor or Vineyard", *The Classical Quarterly, New Series*, Vol. 5, No. 3/4, 225-230.
- Ure 1969 Ure, A.D., "Demeter and Dionysos on Acrocorinth", *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 89, 120-121.
- Varinlioğlu 2007 Varinlioğlu, G., "Living in a Marginal Environment: Rural Habitat and Landscape in Southeastern Isauria", *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 61, 287-317.
- Wannagat – Kramer – Linnemann 2008
Wannagat, D. – Kramer, N. – Linnemann, J., "Hellenistische Architektur, kaiserzeitliche Grabbauten und landwirtschaftliche Anlagen in Uzuncaburç/Diokaisareia", *AST 20.2*, 77-84.
- Whitley 2002-2003 Whitley, J., "Archaeology in Greece 2002-2003", *Archaeological Reports*, No. 49, 1-88.
- Whitley 2003-2004 Whitley, J., "Archaeology in Greece 2003-2004", *Archaeological Reports*, No. 50, 1-92.
- Whitley – Germanidou – Urem-Kotsou – vd. 2005
Whitley, J. – Germanidou, S. – Urem-Kotsou, D. – Dimoula, A. – Nikolakopoulou, I. – Karnava, A. – Hatzaki, E., "Archaeology in Greece 2005-2006", *Archaeological Reports*, No. 52, 1-112.
- Whitley – Prent – Thorne 1999
Whitley, J. – Prent, M. – Thorne, S., "Praisos IV: A Preliminary Report on the 1993 and 1994 Survey Seasons", *The Annual of the British School at Athens*, Vol. 94, 215-264.

- Whittaker 2000 Whittaker, J.C., “Alonia and Dhoukanes: The Ethnoarchaeology of Threshing in Cyprus”, *Near Eastern Archaeology*, Vol. 63, No. 2, *Ethnoarchaeology II*, 62-69.
- Wilson – Wright 1970 Wilson, D.R. – Wright, R.P., “Roman Britain in 1969”, *Britannia*, Vol. 1, 269-315.
- Wilson – Wright – Hassal 1971 Wilson, D.R. – Wright, R.P. – Hassal, M.W.C., “Roman Britain in 1970”, *Britannia*, Vol. 2, 243-304.
- Wissowa 1905 Wissowa, G. (Hrsg.), *Paulys Real-Encyclopaedie der Classischen Altertumswissenschaft*, 5. Band, Stuttgart.
- Wissowa – Kroll 1913 Wissowa, G. – Kroll, W. (Hrsg.), *Paulys Real-Encyclopaedie der Classischen Altertumswissenschaft*, 8. Band, Stuttgart.
- Wolff 1996 Wolff, S.R., “Archaeology in Israel”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 100, No. 4, 725-768.
- Woodward 1929 Woodward, A.M., “Archaeology in Greece, 1928-1929”, *The Journal of Hellenic Studies*, Vol. 49, Part 2, 220-239.
- Young 1956a Young, J. H., “Studies in South Attica: Country Estates at Sounion”, *Hesperia*, Vol. 25, No. 2, 122-146.
- Young 1956b Young, J.H., “Ancient Towers on the Island of Siphnos”, *American Journal of Archaeology*, Vol. 60, No. 1, 51-55.

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

Fig. 5

Fig. 6

Fig. 7

Fig. 8

Fig. 9

Fig. 10

Fig. 11

Fig. 12

Fig. 13

Fig. 14

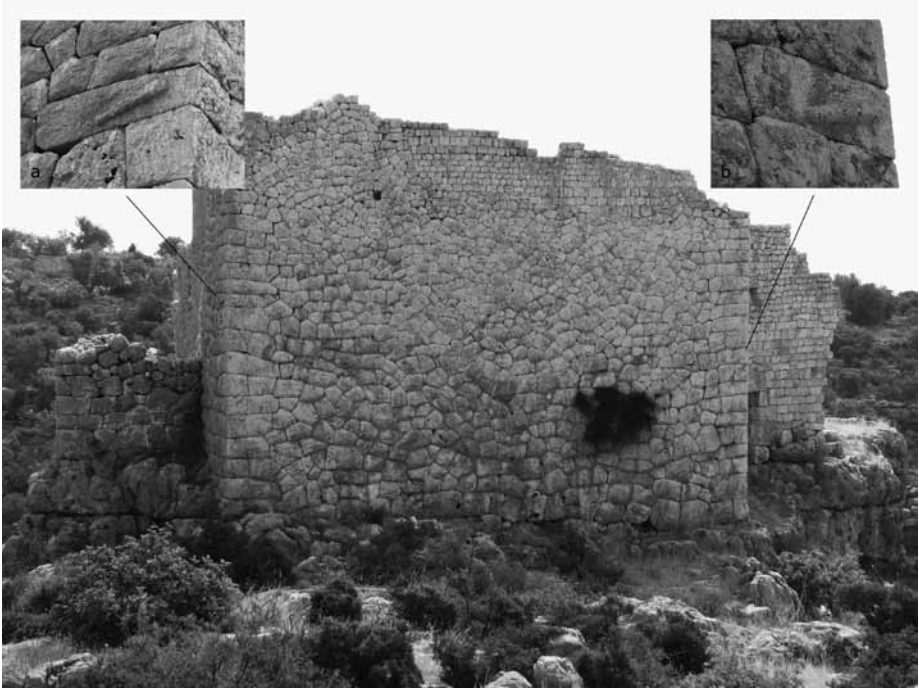

Fig. 15